

Spomienka na sv. Metoda

(6. apríl 885 – 6. apríl 2001)

V Tebe má, Otče, moravská krajina tvrdú stenu, ktorou poráža bludárov, Učítelia, stojaci po pravici presvätej Trojice, modlite sa ku Kristovi, aby zachoval slovienske stádo...”
(Služba Metodovi, 4. pieseň)

Keď si pripomínáme nášho veľkého apoštola a spolupátróna Európy a myslíme na jeho odchod do nebeskej vlasti, zarezonuje v nás veľkolepý a slávny život tohto syna slovanského juhu premilého nám Solúna. Nám, kresťanom, je to ešte oveľa sympatickejšie, lebo toto mesto je spojené s menom apoštola národov sv. Pavlom. Nezabúdame, že to bolo hlavné mesto gréckej Macedónie. Je ním stále a neprestajne. A Macedónsko je dodnes predmetom sváru medzi Helénmi a Macedónčanmi. Dnes je v ňom ortodoxné arcibiskupstvo, bulharské pravoslávne biskupstvo ako aj uniatské bulharské biskupstvo. Solún ostal naďalej, ako za čias svätých bratov, bilingválnym mestom.

Nemožno obísť rodičov svätých bratov: otcovo vysoké postavenie v systéme Východného cisárstva a matkin pôvod v rozvetvenej rodine carhradského logoteta z cisárskeho dvora. Konexie a následné rodičovské kroky ich posúvajú na budúce výslnie v krajine. Nakoľko to bolo druhé najväčšie mesto v ríši, tomu zodpovedalo aj školstvo. Metodovi musela stačiť príprava do života na domácich školách. V jeho živote čítame, že to bola domáca právnická akadémia, na ktorej sa používal Justiniánov Kódex civilného rímskeho práva popri ďalších pomocných explikujúcich autoroch. Pretože poznal sloviensku reč Macedónčanov, nečudo, že ho poverili správou niektorej zo severných provincií. Domáce obyvateľstvo sa neustále stavalo na odpor, najmä proti vysokým daniam, ktoré pohlcovali vojny s mohamedánmi v gréckom panstve za Bosporom (až po pramene Eufratu a Tigrisu). A svetská moc musela tvrdo vymáhať stanovený tribút. Neobišlo sa to bez násillia a výstražných popráv. V prameňoch táto problematika rezonuje najmä od čias Heraklea v prvej polovici 7. storočia. Udomácnení Slovieni dokázali vlákať aj celú légii do nebezpečných údolí a uzavrieť ich spredu aj zozadu zásekmi a neutralizovať ich balvanmi z hrebeňov hôr. Tu je zmysel aj povolania Bielych Chorvátov z krakovského Bieleho Chorvátska na pacifikáciu domáceho negréckeho obyvateľstva Chorvátska. Tieto tvrdosti svetskej moci Metoda museli hlboko dojímať a iste aj brata informoval o svojom trápení. Ako a kedy (v ktorom roku) sa rozhodol odstúpiť z úradu, nevieme. Bola to hlboká zmena v jeho živote a iste dlhší čas aj pripravovaná, lebo rozhodol sa tvrdo zmeniť svoj spôsob života a odísť kajať sa do kláštora. Takých ľudí mal nielen Olymp na západe Malej Ázie, ale aj dnešný Atos, a to dodnes a v našich časoch. Nič nevieme o jeho manželke a deťoch. Bez jej súhlasu k tomu dôjsť nemohlo...

Vo všetkých kláštoroch v stredoveku opátni boli nielen vzdelaní mnísi, ale najmä synovia šľachtických rodov. Aj on sa stal opátnom. Takto bol neskoršie oporou svojmu bratovi, ktorého zmeny a prevraty na cisárskom dvore podobne znechucovali. A veľkým vzorom v trápeniach im bol svätec Teodor Studita, ktorý tvrdo odporoval so svojimi mníchmi a kláštorami obrazoborectvu. Jeho spisy sa po všetkých kláštoroch študovali, lebo zaviedol □ obnovil – pôvodnú mníšsku nábožnosť a disciplínu. V kláštoroch boli aj mnísi z ostatných národností. To je dodnes aj na Atose: Gréci, Rusi, Gruzínci, Arméni a Európania, najmä Francúzi a Švédi. V reči cisára Michala III. sa uvádza stať, že už jeho dedo sa pokúšal (bez úspechu) o písmo pre Slovienov ako misionársky prostriedok. A títo Slovieni žili nielen v západnej Malej Ázii, ale aj na Peloponéze, kde ich až v 12. storočí pokresťančili z ariánstva (pohanstva). Navyše biligvizmus prežíval naďalej. Veď aj po treťom delení Poľska jeden zo šľachticov Czartoryskich z Puław sa tam usadil s povolením Porty a vojensky organizoval „domácich“... (Slovanov). Skončilo to tam totálnym vyhnaním nemoslimov na začiatku 20. storočia. Toľko o helenskej otázke a Slovanoch v Grécku.

Blažený Konštantín Cyril, prezývaný Filozof, nečakane končí svoj život vo Večnom meste. Z jeho predsmrtnej modlitby sa dozvedáme, že mu v Ríme pápež zveril moravské kraje ako biskupovi, lebo: Bohu vracia stádo, ktoré mu bolo zverené. A stádo (grex) sa zveruje len biskupovi. To rezonuje na viacerých miestach vo Veľkomoravských legendách. Bol určený na túto službu nie z taktických mocenských obáv pápežského dvora voči Nemcom. Stará skúsenosť cirkvi s misiami, zakotvená v dekretálnom práve, spravidla neumožňovala pre prvé obdobie na misijnom území menovať domáceho človeka. Robí sa to dodnes nielen vzhľadom na to, že je nedostatok domácich, z ktorých by sa vybrali vhodní kandidáti. Potrebný je aj vývoj na misijnom území, ktorý umožní zorientovať sa Svätej stolici alebo patriarchátom. Večné mesto sa v tejto historickej chvíli rozhodlo posilniť moravské kresťanstvo Konštantínom ako biskupom. Navyše on zaručoval jednotu s Rímom v misijnej práci, on zaručoval pokračovanie misie ako zakladateľ písma a autor liturgických prekladov a prekladov Svätého písma v novom liturgickom jazyku. Navyše ku chýru „Filozofa“ sa v Ríme začal pripájať aj chýr svätca. Tak nás

informujú Veľkomoravské legendy. Prinesenie relikvií sv. Klimenta do jeho baziliky (a bol to rímsky rodák) otvorilo ako kľúč misii dvere Ríma. Prekvapujúce boli aj grécke bohoslužby v slovianskom jazyku slúžené v rímskych bazilikách! Iste si to dobre nacvičili, aby najmä oslnivou melodikou hlasov dojmali zvedavých Rimanov. Na tie časy nevídaná cirkevná „šou“! To tiež „zaberá a pomáha“.

Blažený Cyril umiera a prosí brata, aby neopustil túto ich najväčšiu životnú misiu na beh sveta. Nechce, aby sa vrátil na ázijský Olymp, do milovaného kláštora, ale „oral“ ďalej moravskú cirkevnú nivu. Musíme byť vďační panónskemu kniežaťu Koceľovi, že sa postaral o posilnenie misie konsekrovaním Metoda na biskupa, povýšeného na misijného arcibiskupa a povereného legátstvom medzi slovanskými kmeňmi okolo moravskej dŕžavy. Nakoľko územie Moravy nebolo provinciou, ešte len misijným arcibiskupstvom s titulátúrou obsadenej Sriemskej Mitrovickej (držali ju Bulhari!). Až takejto veľkej dôvery sa dostalo svätému Metodovi na pápežskom dvore. Poveriť niekoho v tých rozháraných časoch legátstvom znamenalo vybaviť ho všetkými právomocami v slovianskom svete. Neurčovala sa povinnosť v presnom čase prísť do Ríma referovať. Stačilo poslať poslov s orientačnými správami. Mal veľkú moc v rukách. A Rímu na Slovanoch, dovtedy zamorených ariánstvom, veľmi záležalo, ako to vidíme už od čias obrazoborectva (Ilyrikum a neskoršie naťahovanie sa o Veľké Bulharsko). Ved' išlo skoro o polovicu Európy. Glagoláške misie v Podunajsku (montekasínska správa pre Štefana II.), ako aj v grécko-slovianskom svete (Monastérium benedictinum, dictum dalmatum v Carihrade pred r. 800) jasne naznačujú, že niektorí slavisti a byzantológovia nie sú ďaleko od pravdy, keď uvádzajú, že misie medzi slovanskými kmeňmi vo východorímskom cisárstve sa realizovali už za čias deda Michala III. To, že nemali vlastné písmo, doplnia nám mních Chrabrý informáciou, že Slovania pred Konstantínom-Filozofom používali latinskú aj grécku abecedu. To je tá potrebná a presná informácia: používali ju v cirkevných textoch. V cirkvi je pradávna prax: keď vyjdú nové liturgické knihy, staré sa vymieňajú za nové. Neraz v starých boli omyly, písárske lapsusy, ba aj herézy. Neraz sa zo starých kníh používali iba väzby, alebo sa v nich staré texty oškriabali. Kto neverí, že nielen v skriptóriách, ale aj v súčasnosti sú v liturgických knihách chyby, nech si poctivo preštuduje slovenský misál. Pri stovkách strán ujdú pred zrakom lektorov a jazykových korektorov rozličné slová či spojenia. V novom slovenskom grékokatolíckom liturgikone prekladatelia nezvládli slovesný tvar pri spomienke na Pannu Máriu „pomianuvše“ ani čo do gramatiky ani čo do významu slova □ a vyrobili blud: vyzývajú modliť sa za presvätú Bohorodičku (namiesto: Keď si spomíname na presvätú Bohorodičku...)

Podobne je to pri tichom vyznaní hriechov zo strany kňaza a nahlas veriacimi. Je to tiež blud, lebo sa tam píše: ...i očisti naše hriechy. Priemerne vzdelaný laik vie, že hriechy sa nedajú očisťovať, preto sa dá iba sa očisťovať od hriechov. Čo si potom môžeme myslieť o 9. storočí, keď všetko sa písalo v skriptóriách a každý exemplár závisel od mnicha, jeho sluchu a literárnej prípravy. Z moravských reálií vidíme, že pod vedením svätého Metoda v skriptóriách panoval poriadok. Vyškoliť si aj skoropiscov (iste tam prevládali ligatúry podstatných mien a slovík podľa gréckeho vzoru).

O Metodovej právomoci nad obnovenou Panóniou nik ani u Koceľa ani u Svätopluka nepochyboval. Zubami škrípali len Nemci. Prečo? Nuž prišli o zavedené cirkevné desiatky (Wiching si ich dal vyberať aj po svojom úteku, lebo cirkevnoprávne mu naďalej Nitrianske biskupstvo patrilo. Nemeckí biskupi ho nútili vrátiť sa na svoje miesto. Pre odpor ho nakoniec pozbavili biskupskej funkcie suspendovali. Nemci všetko dobre poznali už z rímskeho prostredia. Z análov je zrejmé, že nielen Wiching, ale aj oni mali dobré spojenie s niektorými prelátmi v kúrii. Preto zapierali aj zajatie Metoda. Nebyť zmätkov v Ríme, nebolo by sa to pretiahlo na tri roky. Dobré si treba prečítať tresty voči nemeckým biskupom. Nebyť investitúry, boli by suspendovaní a zavretí do kláštorov. Taká bola prax, kde si nevolili biskupov vládcovia.

Spor, ktorý sa vlečie celé desaťročia o carihradskej misii, dnes už treba ukončiť. Nové objavy jasne svedčia, že v Ríme nemohli vyhovieť Rastislavovmu posolstvu, lebo takého muža, znalého slovianskej reči, nemali. Takí boli len v Dalmácii, ale tí patrili pod Carihrad. Preto sú glagoláši od najstarších čias (od 5. storočia) uvádzaní v benediktínskych prameňoch len ako calugeri, calugerii, monachi graeci lebo používali grécky obrad so svojím domácim slovanským jenzikom. A glagolika je pre chorvátsky národ ich najstarším písmom: Preto aj jednu z troch misií na území Moravy „iz Griek“ nemožno situovať inam, len do Dalmácie. Nakoniec títo misionári, pripojení ku benediktínskej reholi (Benediktinci u Hrvatskoj, Split, 1963, pozri latinské Resumé), katolicizovali Panóniu (sensu lato), aj Dáciu pred carihradskou misiou. To značí, že to začali ešte pod Avarmi, ktorí neprijali ani ariánstvo ani latinské kresťanstvo, ale boli tolerantní (Šmálik).

Do Carihradu išli moravskí posli s vedomím Mikuláša I. Svedčí o tom radostný list Mikuláša I. do Carihradu, keď sa dozvedel, že Carihrad má odborníka □ znalca slovianskeho jazyka (Migne). Navyše Metod jasne sa vyjadroval proti obvineniam nemeckých biskupov, že misionárči na ich území (Karol Veľký, synoda ad ripam Danubii, na brehoch Dunaja). Tak vieme, že jurisdikčné predpisy o území poznali aj v Carihrade, lebo sv. Metod bol právnik a dodal: keby bolo Vaše, tak by som naň ani nevstúpil. Ale je to územie sv. Petra. Z toho vyplýva jasné jurisdikčné stanovisko, ktoré ani □ gréck □ Benátky nemohli zmeniť. Názory na ich návrat do Carihradu a následné tamojšie svätenie ich žiakov sú len dôkazom, že autori týchto domnienok či tvrdení nielenže nepoznajú cirkevné dekretálne právo,

ale ani si poctivo neprečítali veľkomoravské pramene. Hadrián II. tam jasne hovorí o jurisdikcii Ríma nad Panóniou: ...vedeli, kam majú prísť. Pritom zabúdajú, že ich misia bola pod patronátom sv. Klimenta a jeho relikvie neniesli naspäť do Carihradu, ale do Ríma. Všetky moravské pramene nemožno ani len čítať, nie ešte vysvetľovať bez poznania a osvojenia si cirkevného práva a liturgických poznatkov. Predsa misia nielen po príchode a začatí teologickej školy používala grécky obrad, ale aj po príchode sv. Metoda v novej funkcii. Veď Nemci neútočili na obrad, ale na novú liturgickú reč. Boli aj formálne v práve, lebo synoda ad ripam Danubii potvrdila nanovo len tri liturgické jazyky proti dovtedajšej ariánskej praxi kmeňových jazykov. Potvrdil to aj Hadrián I. (Momsen). Termíny: Utreňa, tajna služba a pod..., ktoré uvádzajú pramene, nemožno ľubovoľne explikovať. A tvrdiť, že preložili latinskú liturgiu na Morave, je len zbožné prianie. Domnievať sa o všeličom môžeme, ale na všetko treba dôkaz. Takého dôkazu niet a ani nebude, lebo prax pokračovala ďalej v gréckej liturgii aj v ranom Uhorsku (buly, Sztripszky). Treba si k tomu preštudovať dve storočia gréckej kultúry v Uhorsku a najmä zákony Ladislava I.

Blažený moravský arcibiskup pokračoval v začatej práci po prepustení z □Nemiec□ a po uvedení do úradu. Skúste si predstaviť tú obrovskú radosť po celej Veľkej Morave, keď sa sv. Metod „našiel“ a uviedli ho do úradu. Metodov odkaz Svätoplukovi, keď bojoval v Povolí, tiež ťažko rozlúštiť. Veď prísť k Metodovi niekam do Starého Mesta a potom sa vrátiť naspäť je časovo-priestorový nezmysel. Metod musel byť niekde bližšie. V nijakom prípade sa zo správy nedá vydedukovať, že bol kdesi na bojisku či za ním. Letopisec by to uviedol. Vysvetlenie sa dá pochopiť len pomocou Aventína-Turmaira, ktorý uvádza Spiš za terram Methodii. A benediktínske opátstvo tam už bolo, lebo posledné za ním bolo pri Krakove na rieke Rudave, na lokalite Kleparz. Je to jasne po našom Hámor. A táto technika sa pripisuje len benediktínom. Aj najstaršie patrocinium krakovskej katedrály je východné □ Christa Spasa, potom latinizované na Sanctissima Eucharistia (Lacko).

Moravské kráľovstvo sa rozpínalo na všetky strany. Nakoniec Svätopluk k nemu pripojil aj Zátiskú Moravu. Niektorí autori sú tej mienky, že len polovicu Zátisia. Tak je to vyznačené aj na zverejnených mapách. Zas tu chýba poctivé čítanie prameňov (Legendy a Porfyrogenetos). Tam sa jasne píše, že tých žiakov vyhnaní až k Dunaju, kde ich vojaci opustili. A pretože sa uvádza, že Wicing im týmto zásahom znemožnil pokračovať v pokršťovaní Zátiskej Moravy, tak museli tam už prv preniesť školu. Keďže ich vyhánali cez rieku Kriš, Temeš a Baktu, tak to nemohlo byť inde, len v sídle tamojšej moravskej moci vo Veľkom Varadíne, (Veligrad, Gross, Wardein, Nagy Várad). Tam na starom mieste postavil veľkú baziliku aj Ladislav I. ešte ako knieža. A zasvätil ju patrocínium: Dormitio B. M. Virginis čiže môžeme pokojne povedať, vzhľadom na indície, odkiaľ ich vyhnaní a kade ich viedli na juh, že to bolo sídlo moravskej moci Veľký Varadín. Kto neverí, nech si prečíta Porfyrogeneta. Aj tí, predaní Židom a dovezení do Benátok na galeje, boli Božím zásahom zachránení (vykúpení) a mohli s veľkou radosťou zaspievať si po vyslobodení večer prekrásny žalm: ...sieť sa pretrhla a my sme sa zachránili. Pri tejto liturgickej spomienke si s radosťou toto všetko spomíname a uvádzame. Staršia generácia nech sa teší, že tí po nich konečne môžu skúmať archívy aj lokality už teraz aj "zajtra", keď na to budú naplánované úlohy v akadémii. Výhovorka: nás to neučili, my sme to nečítali, neobstojí, aj keď vieme, že 50 rokov nik nemohol vycestovať z ČSR a ČSSR.

Koho to všetko vtedy vyhnaní a kto sa to všetko rozutekal na všetky strany sveta, presne nevieme. Ale ako cukrík vytrvalým čitateľom pridávam informáciu prof. Lacka a doc. J. M. Veselého: v oblasti Ochridu sú dediny nemacedónskej proveniencie: Matka Božia (nie Majka Božia) a Topolčani.

Anton Semeš

Text bol uverejnený v časopise Kultúra na <http://www.kultura-fb.sk/new/old/stare/metod-10.htm>